СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, INC.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 283. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 6. грудня, 1926.

VOL. XXXIV. No. 283. Jersey City, N. J., Monday, December 6. 1926. THREE CENTS.

ОБУРЕННЄ РОБІТНИКІВ КРАВЕЦЬКОЇ ЮНІЇ ПРОТИ ПРОВІДНИКІВ РОСТЕ

КОМУНІСТИЧНІ ПРОВІДНИКИ ВІДКЛИКАЮТЬСЯ ДО ГОЛОСОВАННЯ ЧЛЕНІВ ЮНІЇ.

НЮ ЙОРК, 3. грудня. — Боротьба членів юнії жіночих кравців проти своїх провідників далі заостріюється.

У відповідь на резолюції зборів юнійних робітників у Купер Юніон, які зажадали від провідників юнії резигнації та віддання проводу в руки межинародної (головної) юнії, провідники місцевої юнії заявили, що вони готові зложити провід лишень тоді, як сього зажадають робітники юнії в своїм голосованню. Вони закидають, що збори в Купер Юніон були штучно приготовані.

Рівночасно слідно було, що обі сторони збираються до рішучої боротьби. Робітники відбули ще кілька зборів, на яких вони поставили подібні резолюції, як у Купер Юніон. До поміркованих робітників переходить богато давнійших прихильників радикального проводу. Богато робітників покидає Фосерову Юнію Образовання Робітників.

Комуністичні провідники собі лагодяться до боротьби й спровадили до міста своїх визначнійших провідників.

КОНЕЦЬ ПРОЦЕСУ ЗА ВБИЙСТВО ГОЛА.

СОМЕРВИЛ, Ню Джерзі, 3. грудня. — Процес проти трох людий, обжалованих за вбийство нюбронсвикського пастора Гола й його любовниці, пані Милс, покінчився нині увільненнем обжалованих.

Як відомо, яко обжаловані виступали жена Гола, її брат та її кузин. Присяжні судді радили 5 годин. Голосували над питаннем вини три рази. Їх рішеннє було про всіх трох обжалованих, що вони невинні.

З огляду на те прокуратор заявив, що він буде побиватися за нову роcправу проти тих самих обжалованих. Державний губернатор, однак, думає, що він не може наражати стейт на ще один коштовний процес, який правдоподібно покінчиться так само, як перший.

Вістку про звільняючий вирок суду приняли обжаловані мущини зі сильним зворушеннем. Оба вони видно з трудом здержали сльози. Одна пані Гол винесла вирок з незвичайним спокоєм.

СУД ПРО ПРАВО ҐАЗЕТИ ПОДАВАТИ ЗВІТИ З ПРОЦЕСУ.

НЮ ЙОРК, 3. грудня. — Висший суд нюйорського стейту розглядав нині питаннє, чи ґазети мають право подавати повний текст або зміст позвів, які починають процес.

Ходило тут о ґазету Івнинґ Повст, котру пізвала одна женщина за відшкодованнє за шкоду, яку вона мала понести через те, що ґазета подала текст позву проти неї.

Суд заявив, що ґазета має право подавати такі річи, бо се є частина її новинкарської служби.

ПЕСТОЩІ И ЩАСТЄ В ПОДРУЖУ?

КЕЙМБРИДЖ, Месечузетс, 3. грудня. — Таке менче більше питаннє завдав Бостонський університет своїм замужним студенткам: який уплив на родинне щастє мають передподружі пестощі?

Велика більшість жінок відповіла на се питаннє, що передшлюбні пестощі нищать щастє в подружу. Відповіди були непідписані, і тому відділ університету, який давав сі питання, вважає відповіди правдивими.

Одна жінка відповіла, що замужжа се професія, і бути успішною жінкою вимагає тільки само знання й розуму, що бути добрим лікарем. Найбільшу похибку роблять ті дівчата, які вважають подружжа кінцем своїх клопотів і старань.

ПИНШО ВИСМІВАЄ ФИЛАДЕЛФІЙЦІВ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, 3. грудня. — Ґубернатор пенсилвенійського стейту Пиншо заявив нині підчас своєї промови в Індепенденс Гол, що Филаделфійці дають себе правити тиранії політичної банди, якої не знесли булиби батьки американської свободи в 1776. році.

НАЙБІЛЬША ФАБРИКА СТАЛИ В АМЕРИЦІ.

БОЛТИМОР, 3. грудня. — Швоб, голова великого сталевого підприємства Бетлегем Стіл Ко., заповідає, що коли се підприємство виконає свої пляни, воно буде мати найбільшу фабрику стали в цілому світі. Станеться се до 10 літ.

СТЕЙТ ВІДКЛИКАВ ЛАЙСЕНСИ ДЛЯ 13 ЗАПОМОГОВИХ ОРҐАНІЗАЦІЙ.

ҐАРИСБУРҐ, Па., 3. грудня. — Стейтовий комішенер обезпечення відкликав лайсенси стейту для 13 запомогових орґанізацій, які він уважає зле веденими. Причини відкликання лайсенсів є ріжні: за високі пенсії для урядників; за великі адміністраційні видатки; неявлення в суді на переслуханнє, тощо.

Межи орґанізаціями, позбавленими лайсенсу, є одна орґанізація шведська, одна католицька, одна чеська і т. д.

КАНАДІЙСЬКОГО ЗЕЛІЗНИЧОГО СТРАЙКУ НЕ БУДЕ.

МОНТРЕАЛЬ, Канада, 3. грудня. — Заповідженого страйку канадійських трейнменів не буде, бо юнія зелізничих трейнменів і юнія кондукторів погодилися з дирекціями канадійських зелізниць і дістали підвишку для своїх робітників. З огляду на те страйк відкликано.

БРИЛЯНТ „РАННА ЗОРЯ" НЕЩАСЛИВИМ.

ЛОНДОН, 2. грудня. — Закуплений Аґою Ханом величавий брилянт „Ранна Зоря" не приносить щастя посідачеви. Так про него кажуть і тому продано його за так низьку ціну, бо всего за 5,000 фунтів штерлінгів, коли він вартує 75,000 фунтів. Та в тім часі коли тільки закуплено цей брилянт, померла в шпитали жінка Аґи Хана, що викликало велике здивованнє, бо вона вже від довшого часу почувалася цілком добре і приходила до здоровля.

КАПЕЛЯ „ДУХ".

Харківська капеля „Дух" ім. Леонтовича під керовництвом Соболя закінчила підготовну роботу над першим пляновим концертом „Пісні Сходу" в перекладі В. Сюсюри.

СКОНФІСКОВАНИЙ ПРОТЕСТ.

В попередньому числі „Свободи" була подана відомість про нараду представників усіх українських редакцій у Львові, на якій було вирішено оголосити протест проти репресійного президентського розпорядку з 6. листопада ц. р. Сьогодня маємо змогу оголосити текст цього протесту, який в Польщі сконфіскував прокуратор:

„Представники редакцій українських часописей стверджують, що розпорядок президента польської республіки про обмеження прав преси, виданий 6. листопада ц. р. декретом зі силою закона, є брутальним насильством над природним всім людям правом вислову свобідної думки.

„Система політичного і цензурного терору, приноровлювана досі в Польщі до української преси, має бути шляхом узаконнення доведена до свойого крайного та безоглядного завершення.

„Загрозою тюремних і грошевих кар, загрозою матеріяльної руїни української преси закон з 6. листопада відбирає нам право на свобідну політичну боротьбу проти уряду, бюрократії та існуючого в Польщі суспільно-політичного ладу і режиму. Рівночасно закон цей накладає на нас нечуваний під оглядом моральним примус зраджування професійної тайни та віддає нас у руки адміністраційної влади, яка кожного часу може відняти у нас наше основне право бути інформаторами та виразниками свого громадянства. Вже сама навмисна туманність та гнучкість постанов розпорядку йде виразно на стрічу адміністраційному своєвіллю в будучому нищенню і переслідуванню нашої відповідальної праці. Розпорядок з 6. листопада посягає на нашу совість, на наші громадянські права, на нашу вільну професію та наще існування.

„Проти цього неморального і протикультурного реакційно-фашистівського розпорядку заявляємо отсим солідарно наш рішучий протест".

Протест підписали представники всіх українських часописей у Львові.

ВАЖНЕ ДЛЯ ВП. ПП. СЕКРЕТАРІВ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА.

Сим повідомляється Вп. пп. Секретарів відділів У. Н. Союза, що висилка календарів на рік 1927 для членів У. Н. Союза вже розпочалась і що вже вислано календарі на адресу пп. секретарів для слідуючих відділів:

Вислано почтою 4. грудня:

Відділ 193, 211, 238, 266, 283, 321, 322, 325, 326, 327, 344, 346, 352, 356, 363.

Котрий би зі згаданих відділів не дістав з якоїсь причини посилки до 10 днів від дня вислання календарів, нехай повідомить Адміністрацію „Свободи".

ЕКОНОМІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ В ПОЛЬЩІ.

Фінансова ситуація в Польщі, не дивлячись на збільшений експорт вугілля, останніми часами значно погіршилася. Курс золотого знову завагався і чи вдасться удержати валюту на теперішній висоті, трудно повірити супроти постійно погіршуючогося торговельного білянсу. Буджет видатків на р. 1927 після державного проєкту винесе 1.890 тис., з котрої то суми одну третину призначено на військо. Заграниця, приймаючи це під розвагу, не хоче уділити Польщі позички. Після останніх автентичних відомостей польський уряд має намір виарендувати всі державні залізниці заграничним капіталістам.

„НА БІДНОГО МАКАРУ".

До того тяжкого соціяльно-економічного й політичного гніту, під яким живе наш народ на Підкарпаттю, приєдналися ще одні удари стихії. Розливом Ужа й инших верховинських річок і зливою дощів, що смугою пролетіли над хатами й бідними ланами Підкарпатян, нанесено багато шкоди нашому народови. Багато сіна, соломи та хліба — все, що було в бідолашного селянина — взяла вода. Сотні родин мають вимерти. На допомогу від уряду ніхто не надіється, бож добре відомо, що хоч і перепаде дещо, то все рівно пропаде в зажерливих кишенях чеських урядовців, типу д-ра Комаринського, що загарбав собі 50,-000 ч. к., які мали піти на субвенцію тересівської округи на Підкарпатті.

ВЕЛИКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС НА ВОЛИНІ.

На днях розпочався в Володимирі Волинськім перед окружним судом величезний політичний процес проти 150 Українців, яким акт обжаловання закидує державну зраду, повнену тим, що вони 1924 року мали приготовляти збройне повстання в цілі відірвання українських земель зпід Польщі. Між обжалованими робітниками і селянами Волині є багато інтеліґентів, студентів. До розправи завізвано понад 500 свідків, а потреває вона около 2 місяці. Процес відбувається в окремо для цеї розправи занятім шкільнім будинку, який стереже військо і поліція. Серед населення помітне велике схвильовання.

УПАДОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В БЕСАРАБІЇ.

„Арґус" з 7. XI. ц. р. подає голос фахівця-агронома про причини знищення й упадку майсового (кукуруд а) врожаю:

„Коли раньше, за Росії, в кожнім повіті були спеціяльні земські установи і селекційні стації, що довголітньою працею піднесли кукурудзове насіння до першорядної якости і тим чином збільшували врожаї, то по прилученню Бесарабії до Румунії ці установи підупали, а потім їх розвязано. Послідні двохрічні неврожаї привели до цілковитого знищення доброго зерна-насіння, а Румунія дала весною своє власне насіння. Це насіння походить ще з 1904 року, коли в Румунії був неврожай і привезено було з Арґентини найгірший сорт майса, т. зв. кінський зубок. І тим то насінням засипана тепер Бесарабія і тому то врожаї майса в Бесарабії погіршуються з кождим роком. Коли врожаї в Бесарабії давніше доходили 25—30 гектолітрів з одного гектара, то тепер в 25. і 26. році упали до 10 гектолітрів. Ніхто не інтересується поліпшенням насіння головного краєвого сільсько-господарського продукту і це в скорому часі може привести богатий колись край до повної руїни".

АРЕШТУВАННЯ СЕРЕД МОЛОДІ.

Львівська поліція ще не може вспокоїтися від замаху на куратора Собінського, і арештує й далі на право й ліво. Арештування первеодиться у Львові і на провінції. Арештованих держиться тижнями в поліційних казаматах, думаючи в той спосіб від них щонебудь видобути. Досі заходи кінчилися фіяском.

НЕЧУВАНИЙ ПРИСУД.

Дня 10. листопада ц. р. відбулася в Тернополі карна розправа проти двох українських селян, Михайла Білого і Емілияна Ячмінського, обвинувачених за злочин державної зради, якої допустилися тим, що належали до тайної комуністичної орґанізації і ширили комуністичні відозви.

Присяжні судді потвердили майже всіма голосами питання трибуналу, на основі чого трибунал засудив Білого на кару смерти. Ячмінського засуджено на 1 рік вязниці.

Є це перший нечуваний досі випадок, щоби когось засуджено на кару смерти за саму приналежність до нелеґальної партії.

МАСОВА ЕМІҐРАЦІЯ З ПОЛЬЩІ.

В першій половині 1926 року виїхало з Польщі 110.378 осіб.

До європейських країв в тому часі виїхало 83.341 осіб, з чого до Франції 39.561, Німеччини 40.937, Данії всього 997, Бельгії 887 осіб. До поза-европейських країн виїхало 27.037 осіб, з чого до Канади 9.701, Арґентини 6.569, Палестини 5.207, Злучених Держав 3.297, Бразилії 1.371.

ІТАЛІЯ ОБІЙМАЄ ПРОТЕКТОРАТ НАД АЛЬБАНІЄЮ

БІЛГОРОД, 3. грудня. — Югославянський уряд заграничних справ дуже занепокоєний щойно заключеним миром між Альбанією і Італією, який дає Італії великі впливи на Балкані. Міністер заграничних справ Нінчіч і король уважають цей мир надзвичайно важним та заявляють, що він дуже попсує відносини між Білгородом а Римом.

Проти цеї умови, яку держиться в секреті, виступив навіть хорватський провідник Стефан Радіч подаючи, що Італія дуже помилилася, коли рахувала в тім випадку на незгоду між Сербами, Хорватами і Словінцями. Супроти Італії всі вони ведуть одну і ту саму політику, вони всі проти неї.

В Австрії і Угорщині толкують собі цей мир в той спосіб, що Італія осягнула над Альбанією звичайний собі протекторат та в той спосіб замкнула там дорогу до всіх других впливів.

БУКАРЕШТ ГОТУЄТЬСЯ ПРИЙМАТИ КОРОЛЕВУ.

БУКАРЕШТ, 3. грудня. Офіційний Букарешт робить приготовання, щоби приймити королеву Марію, яка вже знаходиться на румунській землі. На желізничу стацію хоче виїхати сам король, хоч недужий.

ЗМІНА В ЧЕХОСЛОВАЦЬКІМ КАБІНЕТІ.

ПРАГА, 3. грудня. — Подають, що президент Масарик запросив до себе бувшого чехословацького посла до Вашинґтону Хвальковського, який є близьким приятелем премієра Свеглa. З тими запросинами кружляє поголоска, що Хвальковський прийде до кабінету на місце міністра заграничних справ Бенеша, коли той уступить.

БРИТІЙСЬКІ І НІМЕЦЬКІ ПРОМИСЛОВЦІ ГОДЯТЬСЯ.

ЛОНДОН, 3. грудня. — Вже відбулося перше засідання британських і німецьких промисловців. Працювали над спільним пляном кооперативної співпраці. На тих нарадах прийшли до заключення, що треба виелімінувати з дискусії справу тариф. Був на загал спротив уділюванню державних субсидій; форма субсидій, коли їх вже треба уділити, повинна бути виготовлена обопільними експертами. На нарадах не було спротиву щодо цего, щоби уділювати кредит заграничним костумерам, але й тут треба виробити якусь певну спільну систему.

ТОННІ ЙДЕ ВІДВІДАТИ БЕРНАРДА ШО.

ЛОНДОН, 3. грудня. — „Дуже мені приємно почути, що світовий чемпіон від боксовання прибуває до Европи, щоби зложити мені спеціяльну візиту". — сказав Бернард Шо, коли йому закомунікували, що Тонні вибирається в дорогу до Анґлії, щоби відвідати письменника.

КАЖЕ, ЩО АНҐЛІЯ ХОЧЕ ТІЛЬКИ СПОКОЮ В ХІНАХ.

ШАНГАЙ, 3. грудня. — Новий британський посол Лемпсон заявив, що всі балачки про британський імперіялізм це „муншайн". Британці не бажають собі в Хінах нічого иншого, а тільки хочуть тут спокійно жити і торгувати.

ҐАРІБАЛЬДІ ЗАПЕРЕЧУЄ ВСЬОМУ.

ПАРИЖ, 3. грудня. — Оборонці ґенерала Річчіоті Ґарібальді внесли протест проти слідчого судді, який не дозволив мати Ґарібальдому при допитах свого оборонця. На підставі того адвокати домагалися відкинення обжаловання, яке обнимає 26 пунктів. Думають, що станеться після внеску адвокатів.

Коли Ґарібальді зявився перед судією, сказав: „Я змушений вам в першу чергу висказати мою велику радість, що я вже раз станув лице до лиця з французькою справедливостю. Любов до Франції, це традиція в домі Ґарібальдих, Франція це моя друга вітчина. Я заявляю, що я не зробив нічого на шкоду того краю, ні не вчинив ні одного кроку, за який прийшлося би мені червоніти".

Суддя випитував опісля Ґарібальдого за його звязок з полковником Мачія, який приготовляв катальонське повстання. Ґарібальді відповів, що особа Мачія, як борця за катальонську самостійність його дуже інтересувала, але його звязок з ним не сягав дуже далеко. Ґарібальді випитувався тільки про тих Італійців, які пішли боротися за катальонську свободу.

ПОАНКАРЕ ПИЛЬНУЄ ДОБРЕ СОЙМОВИХ НАРАД.

ПАРИЖ, 3. грудня. — Кажуть, що нема другого посла ні другого міністра, який би так довго пересиджував в парляменті як Поанкаре. Він і так відомий з того, що нічого не пе, не курить, а сам є веґетеряниним і дуже пильним урядовцем, який приходить до бюра один з перших. А тепер то сидить в парляменті від рана до пізної ночи. Боїться, щоби в його неприсутности не ухвалили якогось нового фінансового тягару. Бо ось недавно ліві хотіли добавити дещо до буджету, але Поанкаре зірвався і в острих словах цему спротивився. Його уваги приняли праві партії гучними оплесками. По оплесках звернувся Поанкаре до правих і сказав ,що вони не лучші від лівих, коли ходить о їх власну кишеню. По тих словах вже били всі браво і Поанкаре одержав сукцес від правих і від лівих.

При всякій нагоді складаймо жертви на Сиротинець-Захист Українського Народного Союза.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

НЕВДАЧА РУМУНСЬКОЇ КОРОЛЕВОЇ

Румунська королева Марія, яку витали при вступі на американську землю з великим запалом, вернула до Европи без шуму й гуку. Як вона відїздила з нюйорського порту, на її пращанне вже не зібралася й десята частина тої товпи, що колись прийшла роззявлятися на неї при її приїзді. Хоча всі знали, що артилерія довколичних фортів буде стріляти на її честь 21 разів, мимо сього вже не найшлося богато людий з діточою цікавостю навіть на се.

Всяко можна пояснити се явище. Ті, що колись при її приїзді показували на тисячні товпи роззяв як на доказ, що й в Америці є сильні монархістичні струї, тепер повинніб посипати собі голову попелом із жалю, що монархістичні настрої так скоро минули. Та здорово думаюча людина не може добачувати ніякого монархістичного настрою в поклонах тисячних товп цікавих в Америці, як не можна робити заключення, що Европі забагається мати своїм королем Чарлі Чепліна, коли на привитанне в Берліні прийшло ще більше людий, як у Ню Йорку на привитанне королевої Марії. Не можна теж робити заключення, що монархістичні настрої уже проминули, коли товпи роззяв при її відїзді стопилися до десятини. Просто люди прийшли подивитися на королеву, як вони дивляться на жирафу й слона, як менажерія приїздить до міста, а побачивши їх раз, вже не були цікаві.

Всеж таки скорий відїзд королевої був для неї невдачею. Наперед вона виїхала скорше, як се заповіла. Відтак, перед відїздом вона мусіла викинути зі своєї дружини людий, яких вона явно й поіменно оборонила. Та найбільшою невдачею було те, що вона не дістала в Америці того, по що вона головно приїздила: не дістала позички для румунського престола. Чому вона не дістала, се всяко пояснюють. Одні кажуть, що сварилися тут зі собою дві групи банкирів, які не могли зі собою погодитися. Більше правди має за собою здогад, що румунське королівство не дає банкирам такої гарантії устійчивости, якої потреба тим, що зичать свої гроші. Зрештою, сама королева своєю рострастністю показала банкирам, що королівська родина на довіря не заслугує.

Поїхала королева назад „мала й смирна", так як вона приїхала „велична й дика". Ще тижня не минуло, а Америка вже забула про неї, як забуваєтся приїзд Барнума й Бейлі в американськім місточку. Але ще й нині лунають відгуки протестів, які з нагоди приїзду румунської королевої підняли проти румунського гнету Українці, Мадяри, Німці, Жиди й Росіяни. З того одного згляду румунська королева зробила своєю візитою справдішну прислугу народам і клясам, що стогнуть під ярмом спілки здеморалізованої династії й скорумпованої кліки нафтярів.

В ДЕНЬ ПЕРШОГО ЛИСТОПАДА

(Промова, виголошена д-ром Клодніцьким на листопадовім святі в Мінеаполіс, Мінн.).

(Докінчення).

IV.

Що дійсно наш нарід під Польщею лише хвилево поневолений, що дійсно на землях Західної України не таке нещастя, як собі це не один з нас рисує, що дійсно розвій нашого народа і його життєва сила дуже великі (більш чим коли небудь це було), що ми дійсно не лише маємо право, але і що мусимо голови наші гордо носити — то ми зробім підрахунок наших народних здобутків на західних землях України на протязі останніх кільканайцяти літ.

Щоб ми як слід могли зобразити собі величину розвоєвого руху Західної України, щоб ми змогли як слід оцінити державницькі добутки на західних землях — то ми мусимо взяти собі під увагу другу величину, себто: ми мусимо поставити такі питання:

1) Хто ми є сьогодня і що ми маємо? — або: яка наша політична зрілість і чого ми бажаємо та до чого нині стремимо?!

2) Другим питанням, на яке мусимо зараз собі дати відповідь є слідуюче: Ким ми були приміром тому 15 літ назад і що ми тоді мали? — або: якою була наша політична зрілість тому 15 літ назад та до чого ми тоді стреміли?!

Відповідаючи на друге питання, ми, на жаль, мусимо собі сказати, що ми тоді були лише етнографічною масою, яку світ називав ріжними іменами (пр.: Русини, Рутенці, Галичане, Буковинці, греко-католики і т. п.). По душі ми були ще н.і пів рабами та найкращими підданими гнобливої нас Австрії (Тирольці сходу!). Зрілість політична Галичини була дуже маленька.

Ми повним голосом співали „Боже буди покровитель", „Мир вам браття" і т. п. Ми майже погоджувалися з тим ярмом, котре ми тягнули, ми як маса вели лише самооборону перед Ляхами і молили Господа, щоб нам допоміг дожити подилу Галичини і бути зависимими прямо від Відня.

Нашим стремлінням було здобути 30 мандатів до віденського парляменту, 15 руських гімназій, руські вивіски на склепах, та написи на залізничих тікетах „по руськи" та вкінці руський університет. Якби так доленька була засвітила у наше віконце і дала нам те, чого ми собі бажали, то ми булиб найщасливійшими людьми на світі. Ми булиб щасливі і вдячні Богу-долі і Австрії. Ми радо уваловалиб Австрії буджет на військо, военні кораблі, ми радо булиб ухвалювали податки, до податку крови рекрута включно і т. д.

Про свою державу окрім одного хиба Франка у нас мало хто думав.

Ми не думали про свою державу, бо ми були незрілим, нерозвиненим народом! Доперва на протязі останніх літ, головно під впливом подій світової війни ми дозріли, ми розвинулись, ми переродилися з маси в націю і зірвались до будування своєї республики-держави.

В день Першого Листопада ми зложили іспит зрілости, чого доказом те, що наш нарід спромігся на те, щоб за своє право на вільне життя зложити душу і тіло! Браття! Першого Листопада українські сини не співали „Мир вам браття", — борці-герої українського народа 1. листопада 1918 р. з оружем в руці і зі співом на устах „смерть Ляхові і кождому ворогові нашого народа, смерть!" — пішли у бій не за 30 мандатів, не за руські написи, не за окрушини права і добутків, але **за землю, за волю, за Соборну Українську Державу!!**

V.

Ось перед нами могила з написю: „Борцям за Українську Державу" і ми оплакуємо їхню смерть і сумуємо... Ми сумуємо за поляглими героями та плачемо за втраченою державностю.

Так, Браття Громадяне, — ми нині сумуємо, а сумуємо за богато тому, бо ми не вглубляємося тепер самі в себе та не розбираємо, чи нам дійсно треба аж так дуже сумувати і опускати наші голови. Зважививши одначе те, що державність народа не основується виключно на фізичних добутках, то є на тому, що ми є або не є в даний мент господарями-володарями на своїй землі — лише взявши під увагу, що державність це духова сила народа, що це є зміст бажань, хотінь, стремлінь, що це готовість віддати за свій нарід душу і тіло — то ми зобачимо, що у нас з кождим днем народня справа стоїть краще, що ми от-от дійдемо до того, що добудемо фізичну державу.

Ми нині маємо свою державу у своїх грудях, бо у наших серцях є нині нестримне бажання своєї держави, чого у нас кільканайцять літ тому назад не було. Наведені моральні добутки державницького характеру є найголовнійшою основою при будованню держави.

Суть держави є подібна до сути Бога. Бога в серці маємо тоді, коли ми в Бога віримо, коли ми його хочемо мати, коли ми його цілим своїм єством бажаємо, коли ми стремимо до нього цілим нашим серцем!

Богом у віруючої людини є її власне стремління до Бога, є її власне хотіння — її власна воля! Бог це сума добра, краси досконалости і щастя, якого ми прагнемо.

Подібно мається справа і з державою. Держава це лише фізичної натури явище — держава це в першій мірі духові, моральні функції, моральні цінности-вартости!!

Як нарід хоче, бажає та стремить до своєї держави, як нарід вірить у свою власну життєву силу, як цілим єством бажає і стремить до власної держави, то він її має!

Такий нарід сильний духом раніш всего має сотворену самим собою державу у своїй груді, після чого мусить поставити держава фізична — видима, яка є другорядним явищем.

Хтось із песимістів може закинути мені, що я не до річи говорю, бо мовляв, як можна говорити, що ми добре під оглядом політичним стоїмо, як у нас крайне нещастя, крайне політичне поневолення; чого жаден тямущий громадянин не може заперечити! Ба, що більше! Дехто навіть намагатиметься буде мені доказати, що я й добре не знаю, що таке держава, бо в книжках написано инакше. В учених книжках именно стоїть написано, що держава, то собі такий твір (ество), котрий має три складові части (елементи). 1) нарід, 2) територія, 3) влада над згаданим народом і територією. Воно ніби так виглядає, бо приміром Америка як держава складається: 1) із американської території, 2) з людий замешкалих на тій же території та 3) з американського уряду, котрий володіє територією і людьми на тій же території.

Воно ніби на погляд і так і коли ми так само зачнемо міркувати і про українську державу, то нам Галичанам сумно буде справа виглядати.

Тим, що так сумно собі справу із нашою державностю представляють, я наведу такий примір: Перед 1-шим листопадом 1918 р. Австро-Угорщина була державою. Вона мала свою велику територію, мала своє населення на тійже території та австро-угорський уряд над тою територією та над населенням на тій території. Що сталося, що дня 1. листопада перестала істнувати Австрія? Ми не надумуючись довго скажемо: Австрія розвалилася або вмерла. Так, Австрія вмерла, бо у австрійських народів вмерло хотіння — воля, щоб Австрія істнувала.

Австрійські народи, як приміром Чехи, Серби, Поляки, Українці і др., котрі раньше були добрими горожанами, не хотіли, щоб Австрія жила. Вони забажали своїх держав і те бажання своїх держав принесло остаточно смерть Австрії.

Цей примір є доказом, що суть держави є духової натури.

Як ми Українці західних земель захочемо своєї держави, як бажання до своєї держави у нас зросте, що воно стане смертю Польщі, подібно як це було зі старою Австрією, то ми при дрібку догіднійшій політичній констеляції збудуємо свою власну фізичну державу. Моральну державу ми вже маємо, бо всі ми Українці української державности бажаємо, хочемо і до неї стремимо. Ми, подібно, як герої 1. листопада 1918 р. в догідний мент готові будем душу і тіло віддати за збудування своєї держави. А той догідний мент, в якому наш нарід має прогнати Ляха з нашої батьківщини, вже недалекий. Угруповання політичне на світовій арені для нас з кождим днем красше.

Наш ворог — Польща слабне у свойому нутрі, а в міжнародній політиці її зачинають притісняти прийшовша до сили Німеччина та Радянська Україна. Ми сьогодня не сумуймо — сьогодня піднесім наші голови гордо в гору і плекаймо дальше наші бажання своєї держави. Маймо віру в краще завтра і будьмо готові, бо от-от настане час, в якому ціла Україна діб'ється своєї держави, а наш нарід кращої долі і нового державного життя.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Вільних Козаків, від. 316, повідомляє, що річні збори відбудуться в четвер, дня 9-го грудня. Кождий член мусить явитися на річних зборах, а котрий не явиться і не повідомить про причини, то заплатить 50 ц. кари. Члени довгуючі повинні вирівняти свою залеглість, бо контролори знова на річнім мітінґу будуть дописати урядникам, на що платять розмет за тих членів, що не приходять на збори. На сих зборах будемо вибирати уряд на 1927 рік. Члени, котрі не зложили по долярови до Центрального Комітету і на Сиротинець, хай постараються сего місяця заплатити, щоб довгу не перенести на нові картки. — В. Гурніський.

ЕЛІЗАБЕТ, Н. ДЖ. Тов. Запорожська Січ, від. 3, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що річний мітінґ відбудеться в пятницю, дня 10. грудня, о годині 7.00 вечером, в галі церковній на Савт Стріт. Просяться всіх членів на той мітінґ, бо буде справоздання, контрольної комісії і вибір нового уряду. Також просяться, щоби кождий член приніс належні вкладки на Сиротинець, бо вже час, щоби гроші були вислані. Неявившися члени буде караний після ухвал Товариства. — Уряд Товариства.

ОЛЕКСІЙ К. ТОЛСТОЙ.

КНЯЗЬ СЕРЕБРЯНИЙ

(Повість з часів царя Івана Грізного).

(46)

— Здійміть з мене збрую! — промовив князь, задиханий, — здійміть збрую! Корінь душить мене!

Він скинув з себе верхню одіж, розірвав ожерелє желізної сорочки і зірвав з шиї шнурок, на котрім висів шовкова мошонка з болотником.

— Анатема тобі, чарівнику! — крикнув він, кидаючи шнурок далеко від себе, — анатема, щось ошукав мене!

Дружина Андрієвич приступив до Вяземського з голим мечем.

— Піддавайся, псе! — сказав він, замахнувшись, — признайся до свого окаянства!

Оборонці і свідки кинулися між них.

— Ні! — сказав Вяземський, і туск лі його очи спалахнули давною злістю, — за рано мені піддаватись! Ти, старий вороне, збавив мене! Ти свій меч в свячену воду вмочив! Я поставлю за себе боєвника, і тоді побачимо чия буде правда!

Між свідками обох сторін зачався спір. Один казав, що суд скінчений на користь Морозова, другий, що суду зовсім не було через те, що не було битви.

Цар тимчасом завважав рух Вяземського, і приказав подати собі кинену ним мошонку. Оглянувши її цікаво і недовірчиво, він покликав Малюту.

— Сховай се! — шепнув він, — аж спитаю! А тепер, — промовив він голосно, — привести до мене Вяземського!

— Що, Танасе? — сказав він, усміхаючись двозначно, коли приступив до него Вяземський, — видно, Морозов тобі не під силу?

— Государю, — відповів князь, смертельно блідий, — ворог мій счарував мене! А нато я хорий, давно збрує не надівав. Рани мої отворились, кров, як бачиш, тече з під желізної сорочки! Позволь, государю, кликунам охотника вивати, щоби замісць мене до битви став!

Домагання Вяземського було против правил. Хто не хотів битись сам, повинен був дати знати про се завчасу. Вийшовши раз на бій, той було поставити замісць себе другого. Але цар мав на очи погибель Морозова і згодився.

— Вели кликати, — сказав він, — може хто хоробрійший від тебе найдеся! А не вийде ніхто, Морозов буде чистий, а тебе віддадуть катам!

Вяземського відвели по-під руки, і небавом, на його зазив, кликуни стали ходити попри ланцух і кричати голосно:

— Хто хоче з слобідських а-бо московських або других людей вийти на боярина Морозова? Хто хоче битись за князя Вяземського? Виходіть, боєвники, виходіть стояти за Вяземського!

Але на площаді було німо, і ні один охотник не показувався.

— Виходіть, охотники, добрі боєвники! — кричали кликуни, — виходіть! Хто побе Морозова, тому князь всі свої землі віддасть, а як побе простий чоловік, тому князь даруе всі гроші, які тільки має!

Ніхто не обзивався, всі знали, що справа Морозова свята, і що, не вважаючи на свою ненависть до Морозова, уже лагодиеся обявити його правим, коли се почулись крики:

— Іде охотник! Іде!

І на площаді явився Матій Хомяк.

— Гой-да! — сказав він, свиснувши шаблею в воздусі. — Ходи, бояриие, я за Вяземського!

Побачивши Хомяка, Морозов, дожидавши доси з голим мечем, звернувся з відразою до приставів поєдинку.

— Не буду битися з наймитом! — промовив він гордо. — Не ялося бояринови Морозову битися з стремінним Скуратова!

І вложивши меч до похви, він підійшов до місця, де сидів цар.

— Государю, — сказав він, — ти позволив ворогови мойому поставити боєвника замісць себе; позволь же й мені найти наймита проти наймита, инакше прикажи оставити поле до другого разу!

Як не бажав цар погибели Морозова, але просьба його була надто справедлива. Цареви не хотілося в сю божім бути окричаним за стороничного.

— Вели кричати кликунам! — сказав він гнівно: — а як не найдеш охотника, бийся сам, або признайся в своїй вині і иди під топір!

Тимчасом Хомяк проходжувався навколо ланцуха, вимахуючи шаблею і посміваючись над видцями.

— Бач, — говорив він, — богато вас ворон зібралось, а нема ні одного ясного сокола межи вами! Аби хоть одному вийти, мою шаблю обновити, государя розвеселити! Відмолотили, видно, руки! Відлежали боки на печи!

— Ах, ти чорте! — промовив піп голосом гусляр: — вжеж я би тобі дав, коби була при мені моя шаблюка: Ади! — продовжав він, штовхаючи під бік товариша, — чи пізнаєш його?

Але парубок не чув питання. Він розявив рот і, бачилось, вівся очима в Хомяка.

— Щож? — продовжав Хомяк: — нема, видно, між вами охотників? Ей, ви, сякі-такі, хто хоче зі мною помірятись?

— А я! — роздався несподівано голос парубка і вхопившись обома руками за ланцух, він перекинув його через голову і мало не вирвав дубове кіля, до котрого ланцух був прибитий.

Він опинився на площаді і, бачилось, сам дивувався своїй смілости.

Витріщивши очи і роззявивши рот, він дивиться то на Хомяка, то на опричників, то на самого царя, але не говорив ні слова.

— Хто ти? — спитав його боярин, призначений до поля.

— Я? — сказав він і, подумавши трохи, усміхнувся.

— Хто ти? — повторив боярин.

— А Митько! — відповів він добродушно, і неначе здивований питанням.

— Спасибі тобі, молодче! — сказав Морозов парубкови, — спасибі, що хочеш за правду постояти. Коли переможеш ворога мого, не пожалую для тебе грошей. Не все моє добро розграблене; є ще; Богу дякувати, чим боєвника мого нагородити!

Хомяк бачив Митька коло Поганої-Калужі, але серед загальної заміщанини не зазрів тоді його лиця, і не пізнав його тепер.

— Чим хочеш битися? — спитав його призначений до поля боярин, дивлючись цікаво на парубка, в котрого не було ніякої збрui.

— Чим битись? — повторив Митько і обернувся, шукаючи очима гусляря, щоби з ним порадитися.

Та гусляр, видно, пійшов в друге місце, і скільки не дивилось Митько, він не міг його найти.

— Щож, — сказав боярин, — бери собі шаблю, та збрую і ставай до бою!

Митько зачав оглядатися змішаний.

Його поведення стало веселити царя.

— Дати йому збрую! — сказав він: — побачимо, як він уміє битись!

Митькови подали повну збрую, але він, як не старався, не міг упхати рук в рукави желізної сорочки, а шелом був такий малий для його голови, що тримався ледви самого вершка голови.

В сім убранню Митько, зовсім збитий з толку, оглядавсь на всі боки, все ще надіючись найти гусляря і спитати його, що йому діяти?

Дивлючись на него, цар зачав голосно сміятись. За його прикладом пійшли спершу опричники, потім і всі видці.

— Чого ви так горла дрете? — сказав Митько невдоволений; — я й без вашого колпака і без залізної сорочки на онтого піду!

Він вказав пальцем на Хомяка і зачав стягати з себе залізну сорочку.

Роздався новий хохіт.

— З чим же ти пійдеш? — спитав боярин.

Митько погладив собі волосе.

— А чи нема в вас дубини? — спитав він протяжно, звертаючися до спричників.

— Та що се за дурень? — крикнули вони, — відки він взявся? Хто його сюда пхнув? Хибаж ти, бовване, думаєш, що мі по мужицьки дубинами бемось?

Але Івана Васплевича веселила постава Митька і він не позволив відігнати його.

— Дати йому кияку, — сказав він, — нехай беться, як знає!

Хомяк образився.

— Государю, — крикнув він, — не вели мужикови безчестити холопа твого! Я твоїй царській милости чесно в опричниках служу, і з роду ще на кони не бився!

Але цар був в веселім успособленню духа.

— Ти бийся шаблею, — сказав він, — а парубок нехай беться по свому! — Дати йому кияку! Побачимо, як мужик за Морозовом постоїть!

Принесли кілька дубин.

Митько брав звільна в руки одну за одною, оглянув кожду, і відкинувши всі дубини, звернувся прямо до царя.

— А чи нема лішшої? — спитав він вялим голосом, дивлючись в очи Івану Васильевичеві.

— Принести йому оголоблю, — сказав цар, наперед радий, що буде бачити таке диво.

Небавом дійсно впинилась в руках Митька тяжка оголобля, котру опричники вийняли на сміх з першого ліпшого воза.

— Що, се добра? — спитав цар.

— Чому ні! — відповів Митько: — буде чей добра!

І вхопивши оголоблю за один конець, він для проби махнув нею в воздусі так сильно, що вітер знявся кругом і повстав порох, як від вихру.

— Бач, чорт, — промовили, зглянувшися на себе, опричники.

Цар звернувся до Хомяка.

— Ставай! — сказав він приказуючо, і додав з усміхом: — буду бачити, як справишся ти з мужицьким колом!

Митько тимчасом засукав рукави, плюнув в обі руки і стиснувши в них оголоблю, помахував нею, дивлючись на Хомяка. Несміливість його щезла.

— Ну, ти! ставай вже раз! — промовив він рішучо. — Я тебе навчу заруковаюсь дівчат красти!

Положення Хомяка супротив незвичайної збрui і сили Митька було досить трудне, а видці очевидчики стояли по стороні парубка і вже зачинали насміхатися з Хомяка.

(Дальше буде).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

ЧИ МАЄМО МОВЧАТИ?

Від коли до Америки приїхав епископ Богачевський і показав нашому народови свою політику, від тоді й по ріжних церковних громадах пішла дивна політика. Наведу кілька фактів про нашу громаду, яких ніхто не може назвати неправдивими.

Наша католицька парохія Пр. Діви Марії в порозумінню зі своїм парохом завела в себе парохіяльну школу, а відтак спровадила до неї законниці на учительки. Як лише сі сестри приїхали з Филаделфії, так зараз від школи повіяло рутенським духом. Дітям стали говорити, що вони Русини, а не Українці. Діти приносили домів медалики з латинськими написами та ще й стали хвалитися, що сестри обіцяли їм шкаплярі, зовсім такі самі, як мають люди з латинських костелів.

Наші парохіяни заворушилися, бо вони відразу почули, що тим духом повіяло від польсько-римського конкордату. Вони не хотіли називатися ніякими Рутенцями, але Українцями. Вони вірно держаться своєї церкви, але не дадуть, аби прихильники римсько-польського конкордату златинщили й спольщили нашу церкву.

Ось другий факт. Як у нашій школі відбувався іспит, то родичі були вдоволені з того, що діти знали відповідати на всі питання, хоча не вповні годилися зі словами пароха, коли він приписав всю заслугу вчителькам, а не згадав ні словом про ту роботу, яку в школі перенесли на своїх плечах попередні вчителі. Який дух панує в школі, то ми могли спізнати зараз при кінці попису. Один з учасників почав на закінчення співати національний гимн „Ще не вмерла Україна", як се діється по других плейзах на концертах, вічах і шкільних пописах. Та в нас сталася несподівана річ. Заким ми встигли переспівати першу строфу, вбігає о. Козоріз і забороняє співати. За парохом потягнула відразу одна сестра, котрій теж був немилий український гимн. Як здержали співати сей гимн, я в обуренню зачав співати „Не пора, не пора Москалеви, Ляхови служить". Подумав я собі: Най буде, що має бути. Та тут зараз встає один з церковного комітету, тупає ногами в підлогу й каже, що тут не вільно співати ніякого співу, якого собі отець духовний не бажає. Серед сварки, яка з того вийшла, справді не можна було відспівати й сего гимну.

Нині громадяни не розбирають, чи священик і законниці виступали проти українських національних гимнів зі своєї власної волі, чи тому, бо їм так приказав епископ. Громадяни нині бачать лишень те, що за їх гроші вони не є господарами в власній церкві й школі, що їм в Америці забороняють співати українські національні гимни, гейби се було під польським панованєм.

Громадяни вже зрозуміли, що епископ і його прихильники вважають нас за наймитів, які мають слухати сліпо й виконувати все, що їм прикажеться. Епископ і всі Рутенці думають, що ми позволимо собі на голові кілки тесати; та що ми ніколи не додумаємося, що за наші гроші ми маємо право правити своїм добром. Ум здається, що ми ніколи не догадаємося, що за свої гроші ми потрафимо найти таких священиків й учителів, які сповнять те, чого нам потреба.

Наші громадяни бачуть, що всі ті інституції, які ми віддали в самовільну владу епископа та його прихильників, не служать уже народови, але самим тільки зарядцям. Тому ми й попираємо тепер будову Сиротинця при Українськім Народнім Союзі, бо Сиротинець у Филаделфії, який ми виставили своїми грішми, попав уже під власть Рутенців. Ми будемо піддержувати церкву, але не дамо в ній газдувати польським висланникам, не дамо себе вважати за польских наймитів. Будемо держати своїми грішми школи, але будемо ждати, аби там ширили українство, а не рутенство. Рутенців, що служать Польщі, ми пішлемо на польське удержання. Ніяких рутенських організацій ми не будемо підтримувати, а за те всі станемо за Обеднанням, яке нас без упину кличе до боротьби за наш край і нарід. Ми провчимо наших ворогів, що ми вже не раби, які тільки нарікають, а нічого не роблять.

Петро Гарбінський,
Смовк Рон, Па.

ЩО БУДЕ З ГРІШМИ НАРОДНОГО КОМІТЕТУ?

Читаю звіт з річного засідання уряду Обеднання Українських Організацій в Америці, і чую, що богато людий заінкавилося справою гроший Українського Дня, які були зібрані на воєнні сироти в старім краю, а які вложено в дім у Ню Йорку і досі ще не вислано.

Люди питаються, чи вони мають дозволити, аби ті гроші для сиріт пропали? Маємо ми спокійно дивитися зі заложеними руками на таку господарку публичним грошем? Сироти в старім краю їсти не мають що, а тут люди присіли фонди та не пускають їх туди, де вони потрібні і де вони мали піти! І ми маємо бути зі сього вдоволені? І ми маємо про се мовчати?

Я не виджу причини, чому члени з Української Ради й Українського Комітету не виконали ухвали конгресу Обеднання. Як вони посміли легковажити собі ухвали загалу? Нам конче треба щось зробити з тими панами, що ігнорують народ і сміються з плачу сиріт.

Т. Підскальний,
Оліен, Ню Йорк.

ТОВАРИСТВ ЗА БОГАТО, ПРАЦІ ЗА МАЛО.

В перших місяцях сего року зродилась серед українських народних товариств в Ню Йорку думка злучитись в одно велике товариство. Управи сім товариств зібрались вкінци на нараду, ухвалили в засаді потребу злуки та вибрали комітет, до якого увійшов представник з кождого товариства, а якому доручено виробити статут нового обеднаного товариства. В ході праці комітету над статутом три товариства з ріжних маловажних причин відступили від сеї акції.

Грали тут головно ролю амбіції та зависти одиниць, які думають, що в одній великій організації не буде місця для них у скзекутиві та що не будуть мати тих малих джабів, які в малих товариствах вони можуть мати.

Коли вже статут був майже готов, відпали ще дві організації задля внутрішних непорозумінь в них — так, що остало вірно при ідеї злуки лиш дві організації.

Вони перевели злуку, приняли спільний статут, злучились сили в одно товариство з одною управою.

Того рода злука показується корисна вже щодо самих запомог, які дає товариство. Більше товариство може краще сповняти свої обовязки супротив членів, як мале товариство.

Велике товариство заощаджує богато гроша на винагородження урядників, на найми галь і таких других видатках. В великім товаристві таке саме число урядників сповнить ту саму роботу для 200 людий, що в малім для 20. В сей спосіб заощаджується людську працю, час, енергію й гроші. Через організоване великих товариств позбуваємо малих джабовців, та дрібничкових людий, які побиваючися за малі гонори або малі нагороди, розбивають велику народну роботу.

Серед нашого народа в Америці взагалі за богато організацій на те число зорганізованих людий. Колиб тих організацій було далеко менше, то не булоби богато малих зависти́й і спільна робота краще пішлаби. Відноситься се головно до великих міст, де часто від організацій аж кишить, а народної роботи не видно.

Д.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ДО ВІДПОВІДИ ЗА НЕЧУВАНІ УТИСКИ.

Посол від Підкарпатської України Іван Мондок виступив у чеському парляменті з мужеською промовою, що засуджує цинічні способи кольоніяльного врядування чеського панства на Підкарпатській Україні. Факти, що їх наводить посол, о стільки многорічеві, що годі їх замовчувати. За ствердженням, що хтось є Українцем, викидають з урядових інституцій і шкіл, як то сталося з учнем торговельної школи М. Туцьканюком. Поруч з тим в штучний спосіб насаджують ович чеської культури, навіть там, де Чехів зовсім обмаль. Мов гриби в дощ ростуть чеські школи. Коли 1920 р. в Ужгороді — українському місті з діда-прадіда — існувала одна-однісінька лишень чеська школа, то в 1921 р. їх було вже 4, 1922 р. — 6, 1923 — 8, 1924 — 18, 1925 — 24, а 1926 аж... 54, не рахуючи при тому середніх та торговельних шкіл. Яким способом вони виникли? Їх простісінько живосилом насаджувано. До того-ж майже в половині всіх шкіл учителями є Чехи, що не знають мови народу і тільки вносять язикове замішання.

„Чеський буржуазний уряд — говорить далі І. Мондок — плює в лице своїй власній Академії Наук, яка дня 4. грудня 1919 р. ствердила, що „місцевий діялект на Підкарпатській Руси є безсумнівно діялектом українським, тому треба за літературну мову тамошнього населення признати мову, що її вживають найближчі його сусіди і співплеменники, це є українську мову". За урядом ідуть і припоручники його: пан цензор викреслює навіть слово „український". Цензор забороняє 600.000 горожан назвати себе іменем свого народу. Це є злочин, який не оправдує ніякий закон... Це є насильство, якого не знає історія. І африканському найменшому народови не заказала ніяка кольоніяльна влада називати себе іменем свого народу. Такий скандал недопустимий був і за часів найчорнійшої реакції австро-мадярської монархії. Чи є случай — запитує далі посол — щоби в видаваній на чеській мові пресі австрійський цензор сконфіскував слово „чеський", чи „Чех"... А таккий скандал трапився на днях в Ужгороді..."

„Помиляєтеся, коли думаєте, що кількасотлітньою неволею мадярських магнатів придушений український нарід не дасть рішучого відпору проти такого нелюдського поступовання" — заявляє посол представникам чеської кольонізаційної практики.

В тім же протесті до чеського парляменту посол Мондок росповідає про жахливі в своїм цинізмі методи врядування Чехів на Підкарпаттю. Стогін стоїть по всьому краю. Правують, як хотять; командують народом нашим, як бидлом. Так, у Севлюшській судовій окрузі без жадної провини арештують людей з тим, аби приставити їх на роботу до чеських урядовців. Там їм не дають їжі, примушують робити, а після роботи негайно випускають. На такі нечувані вчинки відмовляються навіть складати протокола. В селі Тібаві збірщики податків побили на степу селянок. В селі Воловому оштрафували селянина на 433 корон за дерево, зрубане на своїй власній землі. В селі Загатті жандарми до крови побили й топтали ногами неповинного селянина. В селі Новій Семеті жандарми стріляють у селян, коли ті боронять свої поля від диких кабанів. А то ще пани зганяють сотні селян для втіхи панів при полюванні на кабанів, то-що. В Берегові увязнено страйкарів. Жадного контролю, ніякого закону. Скрізь і усюди сваволя розбещеного урядовця, віцегубернатора Розсипала, представника чеського уряду.

„Не кричіть же, коли народ поступить з вами так, як поступило населення Росії зі своїми кровожадними царями" — погрожує посол.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Вунсакет Р. Ай., Н. Л. — Ми будемо змушені вичеркувати довгі списи осіб, які надсилають нам дописователі з концертів, бо того домагається велике число читачів. Читачі пишуть, що не цікаво для других знати десять імен маленьких дітей, які виступають на концерті; а вистарчить сказати, що виступали малі діти. Кождий знає, що мала дитина не може бути великим артистом ні славним діячем. А ми описуємо дітей з ріжних місцевостей як найбільш заслужених артистів. Це і для дитини не добре. Бо вона думає, що в світі можна стати легким коштом славним чоловіком, а так не є. Тому, коли виступає якийсь правдивий артист і про него пишеться, що він грав, співав, чи деклямував знаменито, ніхто не знає, що це значить, бо в нас, хто тільки не появиться на сцені, вже чудес доказує.

Ми здаємо собі з того справу, що треба завдати собі труду, щоби підохотити дітей, що й родичі раді побачити в газеті похвалу для своїх діточок і учитель для своїх учеників, але все те треба робити в міру і не надуживати других читачів, яких є десятки тисяч, а для яких та справа може не так дуже інтересна як для тих, про яких згадується. Тому не є добре вписувати цілий ряд імен і згадувати цілий ряд деклямацій, а вистарчить згадати, що малі діти, гарно виховані своїми батьками і учителем, віддеклямували чи відспівали ті а ті пісні. Згадати можна про якусь вимівково здібну дитину. Але таких у світі дуже мало. Не забуваймо на те.

ПЯТНАЙЦЯТЬЛІТНИЙ ЮВІЛЕЙ АЛЕКСАНДРА ГАРКАВЕНКА.

В невдовзі в Ню Йорку відбудеться 15-літний ювілей борбеницької кариєри Александра Гаркавенка. Для непоборимого чемпіона організується комітет ювилейний Гаркавенка. В день ювилею він покаже свою силу. Ювилей відбудеся в неділю, 19-го грудня, в великій галі Мангаттан Лайсіюм, 66 Е. 4-та ул., Ню Йорк Сіті.

ГАРКАВЕНКО ПОБІДИВ В НЮАРКУ.

В четвер відбулася боротьба в Нюарку в великій галі Кругерс Авдиторіюм на Белмонт Евні. Помимо зимна публика зійшлась численно. Головна пара се був Гаркавенко проти сильного Грека Била Прокас, 225 ф. ваги. Грек все старався нападати на Гаркавенка, але по 10-ти хвилях Гаркавенко хопив Грека, підняв в гору, потрутив ним і положив його на лопатки. Публика устроїла Гаркавенкови велику овацію. Тома Дрейк поборов Фогля в 33 хвилях. М. Мазетті побідив Марукаса в 31 хвилях. Збишко і Бруно боролися 45 хвиль, не розігравши боротьби.

Антін Чехов.

НА ЛІТНИЩІ.

(Гумореска).

Муха середньої величини вілізла до носа підпрокураторові, радникові двора Гагінові. Чи цікавість мучила її, чи теж дісталася наслідком легкодушности чи може наслідком темряви — досить, що цей не стерпів чужого тіла і дав знак для пчихання. Гагін пчихнув, пчихнув пристрасне, з проймаючим свистом і так голосно, що ліжко задріжало і видало звук затривоженої пружини. Гагінова жінка, Марія, висока, повна біляка також задріжала й пробудилася. Поглянула в темряві, зітхнула тай відвернулася на другий бік. За пять хвиль відвернулася ще раз, щільно замкнула очи, але сон уже не вертав. Зітхнула кілька разів, повертілася на ліжку, підвелася, перелізла через чоловіка, надягла пантофлі та підійшла до вікна.

На дворі було темно. Виднілися лише силуетки дерев і чорні крівлі стоділ. На сході трохи сіріло, але й там надтягали хмари. У воздусі заспанім, оповитім мрякою, царила тишина. Мовчав навіть дозорець літнища, що брав гроші за перервання тишини стуканням, мовчали птахи.

Тишину перервала сама пані Марія. Стояла в вікні та вглядала на двір, нараз скрикнула. Здавалося їй, що від сторони стриженого кльомба закрадається до дому якась темна стать. Спочатку думала, що то корова або кінь, але потім, як протерла очи, як найвиразніше побачила людські контури.

Потім здавалося їй, що темна стать підійшла до кухонного вікна, постояла трохи, як видно у непевности, піднесла ногу... і пропала в темряві вікна.

„Злодій!" промайнуло їй в голові. Смертельна блідість вкрила її лице.

Вмить уява її представила лице, таке грізне для літників: злодій влазить до кухні, з кухні до їдальні... срібло в кредендсі... дальше спальня... сокира... розбишацьке лице... біжутерія... Зігнулися коліна, по плечах пробігли мурашки.

— Васильо! — шарпнула головка. — Васильо! Ах, мій Боже, наче неживий! Пробудися, Васильо, благаю тебе!

— Ммм? — бурмотів підпрокуратор, втягав у себе воздух і мляскав язиком.

— Проснися, ради Бога! Злодій закрався до кухні! Стою при вікні, дивлюся, а хтось влазить вікном. З кухні дістанеться до їдальні... ложки в кредендсі! Васильо! До Маври Єгорівної минулого року також закралися!

— Що... ну... що?

— Боже! Він не чує! Зрозумій же, дурню, що я щойно бачила, як до нашої кухні вліз якийсь чоловік!... Пелягія перелякається і... срібло в кредендсі!

— Дурниця!

— Васильо, це годі стерпіти. Кажуж тобі про небезпеку, а ти спиш і бурмочеш! Хочеш, щоби нас обікрали й зарізали?

Підпрокуратор підвівся помало та сів на ліжку і позіхав голосно.

— Чи навіть у ночі нема спокою? Будиш мене задля якихсь дурниць.

— Присягаюсь тобі, Васильо, що я бачила як хтось вліз крізь вікно!

— Ну тай що? Хай влазить... То певно до Пелягії прийшов її стражак.

— Тим гірше! — крикнула пані Марія. — То гірше як злодій! Не стерплю в моїй хаті такого цинізму!

— Дивіться, що за чесність... Не стерплю цинізму... Чиж то цинізм? Навіщо без сенсу стріляти чужими словами? То, моя дорогенька, від століть так діється — воно освячене традицією. Він на те є стражаком, щоби ходити до кухарок.

— Ні, Васильо! Ти не знаєш мене! Не можу стерпіти навіть думки, щоби в моїй хаті і таке... таке... Прошу тебе, йди зараз до кухні та кажи йому вийти! Зараз! А завтра скажу Пелягії, щоби не важилась на щось такого! Як умру, можете позволяти собі на такий цинізм, а тепер ні! Прошу йти!

— До чорта... — пробурмотів Гагін сердито. — Ну, подумай своїм бабським, мікроскопійним мізком, пощо мені там іти?

— Васильо, маю!

Гагін сплюнув, надягнув пантофлі, ще раз сплюнув і пустився до кухні. Було темно, наче в забитій бочці і підпрокуратор мусів іти напомацькі. По дорозі намацав двері дитячої кімнати й збудив няньку.

— Слухай, — сказав — ти брала вчора вечером чистити мій шляфрок. Де він?

— Я віддала його, прошу пана, Пелягії, щоби вичистила.

— Що за порядки! Брати берете, а на місце нема кому покласти... Тепер мандруй у біллі!

Ввійшов до кухні, звернувся туди, де на куфрі, під полицею з начинням, спала кухарка.

— Пелягіє! Ну, що вдаєш? Таж не спиш! Хто то тепер влазив до тебе крізь вікно?

— Гм!... Крізь вікно влазив?! Хто влазив?

— Лише ти того.. не завертай голови! Скажи краще тому драбови, хай забирається поки здоров і цілий. Чуєш? Він тут не має нікого діла!

— Щож ви, пане? Дурну якусь найшли... Цілісенький день мучишся, бігаєш, спокою не маєш, а по ночах з такими словами. За чотири рублі місячно живеш, свій чай і цукор, а вдяки не діждешся. Я служила у купців, але такої сором-ни не бачила.

— Ну, ну, не прикидайся! Щоби мені в сюж мить не було того аманта! Чуєш!

— Сором вам, пане! — сказала Пелягія. В голосі її чути було сльози... Образовані пани... а не розуміють, що... — заплакала — можуть нас скривдити. Ніхто не вмішеться...

— Ну, ну... таж мені всеодно! Пані прислала мене сюди. Для мене, як хочеш, хоч чорта впусти крізь вікно, мені всеодно.

— Слухай, Пелягіє, — сказав — ти взяла чистити мій шляфрок. Де він?

— Ах, перепрашаю пана, я забула покласти на кріслі. Висить коло печі на цвяху.

Гагін найшов біля печі шляфрок, надягнув його тай помало поволікся до спальні.

Пані Марія, після того як чоловік її відійшов, поклалася до ліжка і ждала. Три хвилі була спокійна, але потім став її мучити неспокій.

— Як він там довго! — думала. — Добре, як там є той цинік, але як злодій?

І в уяві її повстав знову образ: чоловік увіходить до темної кухні... удар обухом... умірає, навіть не зойкнув... калюжа крови...

Минуло пять хвиль, пять і пів, вкінці шість... На чолі її виступив холодний піт.

— Васильо! — скрикнула — Васильо!

— Ну, чого верещиш? Я тут... — почула голос і кроки чоловіка. — Ріжуть тебе чи що?

Підпрокуратор підійшов до ліжка й сів на побічні.

— Нікого там нема, — сказав. — Тобі привиділося, дивачко... Можеш бути спокійна, цілком твоя Пелягія такасама чесна як і ти. Ах, який з тебе боягуз! Ах ти!...

І прокуратор став глузувати собі з жінки. Розохотився й вже не хотілося йому спати.

— Що за боягуз! — сміявся. Иди завтра до лікаря, хай тебе лічить із галюцинацій. Ти психопатка.

— Догтьом заносить... — запримітила жінка. — Догтьом чи чимсь таким, цибулею... капустою.

— А так... Чимсь таким заносить... Не хочеться спати. Ось що, краще засвічу свічку. Де сірники? І при тій нагоді покажу тобі фотографію прокуратора. Прощався вчора з нами і дав кождому фотографію. З автографом. — Гагін черкнув сірником і засвітив свічку. Та заки міг ще зробити крок від ліжка, щоби найти фотографію, роздався проймаючий душу крик. Оглянувся і побачив пару великих очей, звернених на нього й вельми здивованих, повних переляку й гніву...

— Ти зняв у кухні свій шляфрок? — спитала полотніючи.

— Ну й що?

— Глянь на себе!

Підпрокуратор глянув на себе і скрикнув. На раменах його замісць шляфрока, висів стражацький плащ. Як він узявся на його раменах? Коли шукав відповіди на це питання, жінка його побачила вже новий образ, страшний, неможливий: темрява, тишина, шепіт і т. д. і т. д.

Переклав **М. Тр...кий.**

ЯК БУДУЄМО СИРОТИНЕЦЬ У. Н. СОЮЗА.

146.

Тов. „Вільна Україна" відділ 319. Українського Народного Союза в Нантикок, Па.

Коли на місячнім мітінгу піднесено справу будови Сиротинця-Захисту, всі члени крикнули „Честь і слава Комітетови будови Сиротинця, що забрався до так гарного і корисного діла". З товариської каси ухвалено на сю ціль 6 долярів, межи членами зібрано 5 долярів, котру то суму висилаємо чеком на адресу Комітету будови Сиротинця при Українськім Народнім Союзі. Рівночасно взиваємо другі відділи, щоби по змозі підперли так ґарне діло, а покажемо себе гідними дітьми Неньки-України, бо не позволимо нашим сиріткам тинятись помежи чужинцями. — За уряд тов. „Вільна Україна": Теодор Бобак, предс.; Михайло Проняк, секретар; Іван Вельґош, касієр.

147.

Братство св. Михаїла в Скрентон, Па., відділ 159 Українського народного Союза.

В залученню висилаємо добровільні жертви в сумі 21 долярів і 50 центів, котрі члени зложили на місячнім мітінгу на будову Сиротинця-Захисту при Українськім Народнім Союзі. Спільно до діла, а труд вернеться сторицею! — За уряд: Іван Макута, предсідатель; Мих. Камінський, секретар; Стефан Петрівський, касієр.

148.

Тов. ім. Тараса Шевченка в Патерсон, Н. Дж., відділ 64 Українського Народного Союза.

Наш відділ дуже радо занявся справою Сиротинця для членів Українського Народного Союза. Члени є горді з того, що ми так вперед поступаємо. Ми віримо, що наш Сиротинець принесе нам таку саму користь як другим народам, приміром Американцям. Возьмімся щиро до праці, збудуймо свій Сиротинець-Захист, то й не мусимо стояти о нічию ласку. Наш відділ припізнився, але тепер беремося до роботи. З відділової каси ухвалено виплатити на сю ціль 25 долярів, а члени зложили 27 долярів. Разом 52 доляри, котрі вислано до Головної Канцелярії У. Н. Союза. — За уряд: Дмитро Ричук, предс.; Михайло Сас, секр.; Гнат Ничка, касієр.

149.

Братство св. Володимира в Ню Йорку, відділ 130. У. Н. Союза.

На звичайнім мітінгу предсідатель Ґалецький вияснив членам справу будови Сиротинця при У. Н. Союзі. По короткій дискусії всі члени одноголосно згодилися попирати скільки можливо таке важне діло. На разі ухвалено виплатити з каси 25 долярів, а пізніще, як будова буде вже зачата, других 25 долярів. Кромі сего кождий член має платити одного доляра на рік, яко член Сиротинця. Гроші передано на руки комітету Сиротинця в сумі 123 доляри. Від членів зібрано 98 долярів, з каси 25 д., що разом робить 123 доляри. При тім подаю до відома членам бр. св. Володимира, що гроші для страйкуючих в Пасейку, в сумі 55 долярів, заслано на руки Комітету в Пасейку. Збірка на мітінгу 50 долярів; книжка число 1871; від І. Солтиса 5 долярів, що робить 55 долярів. — І. Солтис, секретар.

150.

Братство св. о. Николая в Джерзи Сіти, Н. Дж., відділ 5. У. Н. Союза.

По переведених нарадах і дискусіях в справі Сиротинця при У. Н. Союзі, ухвалено на сю ціль з братської каси жертвувати 10 долярів. Не велика це сума, але з причини многих виплат хоруючим членам нашого братства і не великої каси, більше ми офірувати не могли. Натомісць члени нашого братства зібрали межи собою суму 30 долярів і 60 центів, котра то сума була вже оголошена в Свободі. Комітетови Сиротинця желаємо як найкращого успіху. — За уряд: Йосиф Крайник, предс.; Семен Кусень, секр.; Василь Глива, касієр.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО СТАРОМУ КРАЄВИ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Товариство У. Н. С. $216.44 на памятник Франка.

Ми вже були оголосили попередно нашу збірку на памятник Івана Франка. Вона виносила $206.94. На руки уряду Тов. ім. Івана Франка, від. 83. У. Н. С. зложили ще дальші жертви на ту ціль: Лука Радковський $5; по $1: К. Мартинюк, Іван Шегда, П. Закутинський; по 50 ц.: С. Ропчук, І. Вареница, П. Авдикович.

Разом зібрано $216.44 і цілу ту суму передано д. М. Дармограєви, як фінансовому секретареви Обєднання в ціли висилки до краю через Обєднаннє.

Всі ті гроші призначені на памятник Франка.

Уряд Тов. ім. Франка.

—o—

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

З концерту на інвалідів і оборону Петлюри.

Дня 21. листопада відбувся в Филаделфії заходом Стрілецького Гуртка при співучасти Братств і Товариств концерт в память Першого Листопада.

Фінансовий звіт представляється ось так:

Прихід:	
а) З розпродажі відзнак	$163.95
б) Зі збірки на інвалідів	172.11
в) Зі збірки на процес проти убийника Петлюри	53.96
Приходу було	**$390.02**
Розхід:	
Позамісцевим співакам	$ 45.00
Костюми, декорація галі, відзнаки	40.40
Винайммленнє галі	45.00
Програми і відозви	29.50
Розходу разом	**$159.90**
Чистого приходу	**$230.12**

З того вислано на оборону українського імени в получению з процесом проти убийника Петлюри $53.96.

Решту на інвалідів у Львові з зазначенням після проєкту стрілецького гуртка в Филаделфії, щоби сі гроші ужито на будову дому для інвалідів у Львові $176.16.

Обі суми вислано до краю через Обєднаннє.

Крім висше названих збірок перепроваджено також продажу карток нашого славно-звісного співака п. Зазуляка, з якої продажі прийшло $29.30, яку то суму передано сейчас п. Зазулякови.

Комітет свята Першого Падолиста складає всім жертводавцям сердечну подяку.

За Комітет свята Першого Падолиста:

Др. Павло Дубас, секретар;
Іван Сорока, касієр.

—o—

АМСТЕРДАМ, Н. Й.

З концерту на памятник Франка.

Дня 3. жовтня відбувся концерт в память Івана Франка. Збірка з концерту виносила $17. Кромі того зложили по $5: Тов. ім. Івана Франка, від. 266 У. Н. С., а далі Братство св. Николая 2-і Сестрицтво Непорочного Зачаття Пр. Д. Марії.

Всі ті гроші відослано до Обєднання і призначено на памятник Івана Франка.

Микола Косован.

СКЛИКАЮТЬ ЗЇЗД УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦЬКИХ ДЯКОУЧИТЕЛІВ.

Тимчасовий Комітет для скликання зїзду українських католицьких дякоучителів надіслав нам до поміщення слідуючий

Поклик до українсько-католицьких дякоучителів.

ТОВАРИШІ! Переживаємо такі хвилі, які вимагають від нас створення станової організації дякоучителів. Цего вимагає від нас в першу чергу наложений на нас обовязок церковної і народно-просвітної праці по наших парохіях.

Мусимо порадитися, як завести однообразну систему в нашім шкільництві та за становитися над тим, в який спосіб помогти скріпленню українського національного життя на еміґрації. Нам треба придумати нові способи, як роздобути тут пошану для української культури, піднести любов до України, а з нею і глибоке співчуття для долі нашого народу. Мусимо розважити, як нам брати ділльну участь у кождому живому ділі, яке прямує до українського освідомлення на нашій еміґрації. Попри це нам треба подумати і над тим, як забеспечити себе і свою рідню на припадок якого небудь нещастя.

Таке забеспеченнє добудемо одначе тільки тоді, коли звяжемося в одну сильну станову організацію.

Кому дорога своя нація, хто бажає просвіти і характерности у нашім публичнім життю, той повинен прибути на наші організаційні збори, які відбудуться **дня 24. грудня, 1926. р., себто на латинський святий вечір, в Edwardsville, Pa., коло Wilkes Barre, Pa., в гали „Burba" 458 Main St.**

Збори начнуться о 10-тій год. рано. На тих зборах будуть прочитані дуже цікаві і корисні для нас реферати.

Колиб хто задля дуже важної перешкоди не міг прибути, то просимо слати письма з проєктами і заявою приступлення на адресу: Ukrainian Book Store, 42 Zerby St., Kingston, Pa.

Ми віримо, що кождий характерний патріот-дякоучитель не пожалує ні труду ні коштy, щоби приїхати на той зїзд, бо від нього залежить і наша власна доля, а у великій мірі і добро нашої еміґрації.

За тимчасовий Комітет: М. Матвіїв, І. Чернецький, Й. М. Заяць, Ю. Голович, М. Сокільський, Ник. Демків.

ДО 150-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ ҐАЗЕТИ НА УКРАЇНІ

150 літ тому (року 1776) у Львові вийшла перша ґазета, що ставила за своє завдання обслуговування української землі. Вийшла вона французькою мовою і звалася „Ґазетте де Леополь".

Звичайно така ґазета не мала на меті обслуговування ніяких инших верств, крім пануючої шляхетської. Очевидно, що на той час, видаючи цю ґазету, поміщицтво розраховувало лиш на панство, бо тільки воно володіло французькою мовою.

Вже XIX століття за перші десятиліття виникають на Наддніпрянській Україні періодичні ґазетні видання. Року 1809 в Одесі виходить щотижневий орґан, який ставить за своє завдання реєстр крамів. Він так і звався „Прейс-курант приходящим в Одесу... и исходящим... товарам". Але вже за 3 роки — року 1812 — Харків перехоплює ініціятиву й починає видавати щотижневик „Харьковский еженедельник".

Як свого часу в Галичині, тут теж видавалися ці видання виключно мовою пануючих верств — російською. До 60-х років, коли вже зорґанізувалась українська політично-громадська та літературна думка, все ще не було періодичної української преси: обмежувалися книжками, альманахами, збірниками, то-що. А вже р. 1863 з катеґоричним „не било, нет и бить не может" заборонено остаточно видавання книжок чи то преси українською мовою. В другій половині XIX століття загалом скількість ґазет на Україні значно зросла. Але що то були за ґазети? Самі назви („Киевский курьер", „Епархиальние ведомости", „Полицейский листок", „Листок обявлений", „Справочник - указатель", „Духовний вестник", „Губ. ведомости", „Киевлянин", тощо) говорять як за мету, що їм ставилася, так і про верстви, які ці ґазети підтримували. Української ґазети тоді не було, але політичний режім того часу навіть для російських ґазет був о стільки важким, що викликав у видавців такі оговорки, як-от „ґазета без всякої політики", або говорячи про номер, що він „может бить і последний". Такі умови тревали до 1905 року, що вніс значні зміни в життя преси на сучасній Україні.

В Галичині з причини своєрідних викрутів австрійської конституції після революції 1848 року тимчасом можна було знайти кращий притулок українському слову і там на 1848-й рік уже виходить щотижнево „Зоря Галицкая". Далі скількість ґазет збільшується, доходить вже до 7-ми на 70-ті роки. Утиски в Росії привели до еміґрування українських культурних сил, що підсилили культурну роботу в Галичині. На 60-ті роки (1866) в Америці починає виходити перша українська ґазета для еміґрантів. А в Галичині і далі зростала українська преса, в розвиткові свому все більш диференціюючись: народжується партійна преса.

Воля друку, що на короткий час прийшла з 1905 року, розкувала й українське друковане слово на тогочасній російській Україні. І ось цей 1905 рік можна вважати за початок істнування дійсної української ґазети. Своїм народженням зобовязана вона була першій російській революції. Виникнувши, вона вже не могла зникнути, хоч як уряд того хотів. Ніякі штрафи, заборони, конфіскати, арешти робітників преси, хоч це й були ті звичайні умови, в яких пробувала тодішня українська преса, не стримали подальшого розвитку її. Ті умови що-далі ґіршали, чим більш лютішала російська реакція. Алеж не даремно було українське слово ціле півстоліття під чоботом царського жандарма: вирвавшись на волю в огні революції, це слово викликало велику й уперту боротьбу за своє істнування. 1905-тий рік приносить першу українську ґазету на Україні — в м. Лубнах. Ця ґазета — „Хлібороб" (видавець М. Шемет) вийшла всього 5-ма числами, з яких одно було сконфісковано. Тогож року потім виходила в Київі „Громадська думка", що швидко була закрита. Натомісць з 15. вересня виходила вже велика щоденна політична, економічна й літературна ґазета радикалів „Рада". Заборони, штрафи, конфіскати не припинили розвитку і вже 1906-тий рік дав 26 орґанів преси на території сучасної Радянської України. Виникнувши відразу буйно, преса також відразу стала засобом до боротьби в руках ріжних угруповань: починаючи від консервативних, поміщицьких і кінчаючи радикально-буржуазними (виходила і ґазета правих У. С. Д. „Боротьба").

Щодо місця видавання — преса не зосереджувалася тільки в Київі, Полтаві, Катеринославі; вона була розпорошена й по провінційних закутках (Прилуки, Хотин, Звенигородка, то-що). Зі зміцненням реакції після поразки революції 1905 р. побільшились утиски на пресу, і скількість українських ґазет зменшилась.

1914-тий рік на Україні наніс великий удар: наказом 31. VII. було заборонено видавати якоюсь иншою з мов, крім російської; єдину тоді щоденну ґазету радикально-поміркову „Раду" було припинено. 1914 рік вносить ніби розгубленість. А вже 1915-тий рік приносить відживання ще з більшою силою: хоч і нелеґально, виходять українські ґазети („Боротьба", „Зоря"). В Петербурзі, навіть, виходило в ці дні „Наше життя" — орґан УСДРП.

Революція по суті народила нову українську ґазету. Рік 1917 дав велику силу українських ґазет, але вони всі були нетривкі й невиразні, як і ті суспільні ґрупи, що цю пресу підпирали. На цей час (1926-тий рік) ми маємо вже 53 ґазети українською мовою, з сталим тиражем, для минулих часів нечуваним. Виходять українські ґазети в західній Галичині, на Підкарпатті, в Америці. Але, помінявшись ніби ролями, українське ґазетне слово не витискає инших мов і нині ми маємо на Україні російською мовою 40 ґазет (з 102 ґазет; останні припадають на инші мови, — молдавську, еврейську, польську, болгарську, німецьку).